

Czemu służy certyfikacja gospodarki leśnej?

1. Środowiskowe podstawy rozwoju gospodarczego

Rozwój gospodarczy w XX wieku przyczynił się nie tylko do wzrostu produkcji, ale także do zanieczyszczenia środowiska. Globalny charakter tych zagrożeń spowodował zwiększenie zainteresowania społeczności i organizacji międzynarodowych. Dająca się zauważyć, postępująca społeczna dezaprobatą dla wzrostu gospodarczego, opartego na zwiększaniu konsumpcji wszystkich świadczonych dóbr i usług oraz rysowana przez naukowców, wizja uszczuplania zasobów naturalnych, a wręcz degradacji środowiska, musiała mieć w przyszłości swoje negatywne konsekwencje, praktycznie w każdej sferze życia człowieka.

Efektem współpracy międzynarodowej nad tym problemem miało być wypracowanie koncepcji nowego ładu społeczno-gospodarczego. Nowe podejście do zasobów przyrodniczych zrodziło koncepcję zrównoważonego rozwoju, która została opracowana przez Światową Komisję do spraw Środowiska i Rozwoju, powołaną przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1983 roku.

Światowa Komisja Środowiska i Rozwoju wyznaczyła środowisku, oprócz gospodarki i spraw socjalnych, rolę jednego z trzech filarów rozwoju świata. Raport „Nasza wspólna przyszłość” (tzw. raport Komisji Brundtland w 1986 roku) po raz pierwszy wprowadził do użytku zwrot „zrównoważony rozwój” (*sustainable development*) jako sposób harmonijnego rozwoju społeczeństw z myślą o przyszłych pokoleniach.

Zapoczątkowany kierunek zmian, wymusił przyjęcie innego paradygmatu leśnictwa, które opiera się na sformułowanych wtedy zasadach trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz potrzebie ochrony środowiska rozumianego jako zachowanie różnorodności biologicznej.

Niewątpliwie raport Komisji Brundtland oraz opracowania Komisji Leśnej w Strassburgu w 1990 roku w zakresie leśnictwa, jak również zapisy w „Agenda 21” i „Zasady Leśne” sformułowane na konferencji w Rio de Janeiro w 1992 roku, położyły podwaliny zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do leśnictwa.

2. Międzynarodowe inicjatywy ochrony lasów

Na bazie koncepcji zrównoważonego rozwoju zbudowane zostały systemy certyfikacji – czyli dobrowolnej oceny zgodności w oparciu o zestaw uzgodnionych wskaźników przez interesariuszy procesu certyfikacji tj. stronę społeczną, przyrodniczą i ekonomiczną.

I tak certyfikacja lasów została w latach 90-tych wprowadzona z zamiarem zapewnienia, iż drewno tropikalne i produkty z drewna tropikalnego pochodzą z lasów zarządzanych w sposób zrównoważony tj. nie pochodzą z nielegalnego pozyskiwania drewna.

Należy przypomnieć również, iż obok rozmaitych akcji organizacji ekologicznych, które wzywały m.in. do bojkotu importu drewna tropikalnego, inicjowane były również przedsięwzięcia mające na celu uregulowanie handlu drewnem. W 1985 r. opracowany zostaje przy współudziale m. in. FAO i Banku Światowego plan ochrony lasów tropikalnych, a w 1986 r. powstała międzynarodowa organizacja ds. drewna tropikalnego (International Tropical Timber Organization, ITTO) ustalająca ramy handlu drewnem tropikalnym i przeciwdziałająca rabunkowemu pozyskiwaniu drewna w lasach tropikalnych.

3. FSC - kilka istotnych faktów z historii

W 1990 roku w Kalifornii (USA) spotkali się przedstawiciele przemysłu drzewnego i handlowcy z przedstawicielami reprezentującymi organizacje ochrony środowiska i praw człowieka w celu identyfikacji potrzeb określających dobrze zarządzane lasy i powołania organizacji do realizacji tych celów. Uczestnicy tego spotkania zidentyfikowali zapotrzebowanie na system, który w sposób wiarygodny wskazywałby dobrze zarządzane lasy jako źródło odpowiedzialnie wytwarzanych produktów leśnych.

Po raz pierwszy użyto wówczas nazwy przyszłej organizacji Forest Stewardship Council – FSC – (Rada ds. Gospodarki Leśnej), a za główny cel obrano ochronę lasów tropikalnych.

W latach 1990-1993 nastąpił proces intensywnych konsultacji pomiędzy krajami, które popierały konieczność wprowadzenia certyfikacji (w marcu 1992 r. w Washingtonie utworzono tymczasową Radę Dyrektorów FSC).

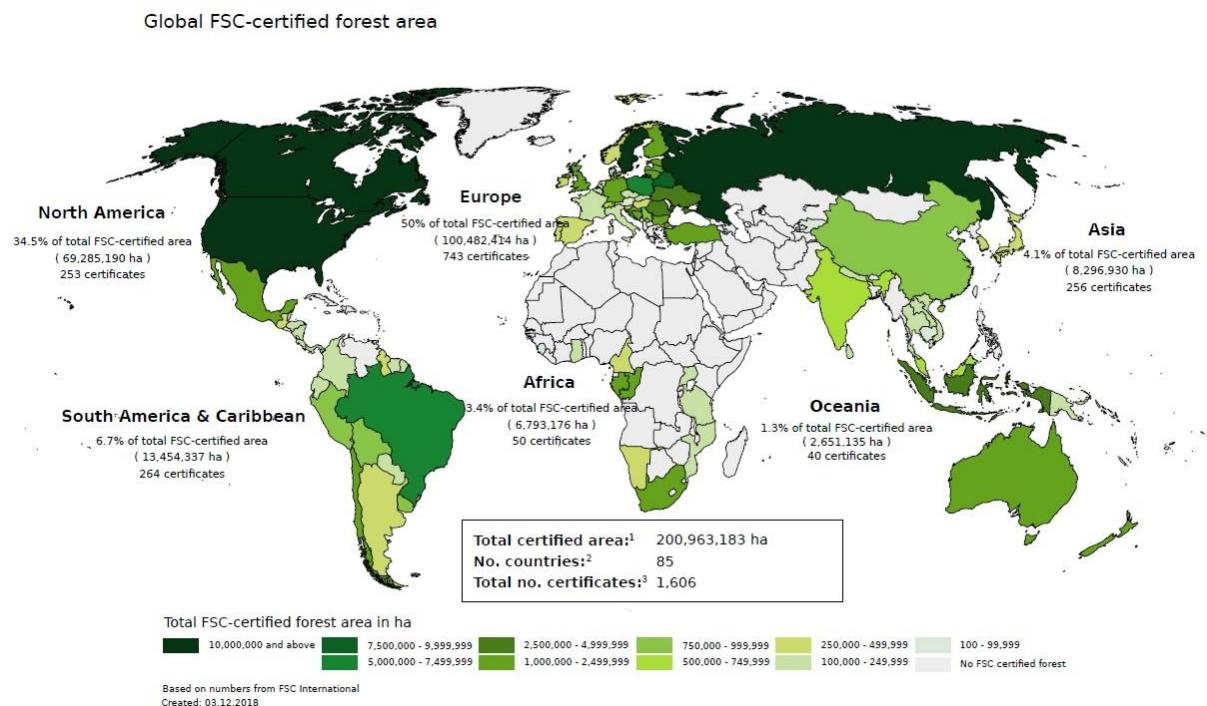
W październiku 1993 roku w Toronto (Kanada) z inicjatywy 130 członków z 26 krajów założycielskich odbyło się pierwsze walne zebranie stowarzyszenia FSC, które w 1994 r. rozpoczęło działalność swojego sekretariatu w Oaxaca (Meksyk). Wydano wtedy pierwsze certyfikaty FSC (certyfikat gospodarki leśnej w Meksyku; certyfikat łańcucha dostaw w USA), a w 1995 r. ustanowiono amerykański oddział FSC.

W 1996 roku FSC utworzyło pierwszą grupę roboczą w Wielkiej Brytanii, a na rynku brytyjskim pojawił się pierwszy oznakowany logo FSC produkt - drewniana łopata. Rok później (1997) ustanawiano pierwszą krajową normę certyfikacji gospodarki leśnej dla Szwecji, a w Polsce poddano certyfikacji nadleśnictwa z RDLP w Gdańsku (1996), następnie w Katowicach i Szczecinku.

Rok 2003 był przełomowy, ponieważ sekretariat FSC został przeniesiony z Oaxaca do Bonn w Niemczech, a organizacja certyfikowała już 20 tys. produktów i 40 mln ha lasów.

Tak szybki rozwój certyfikacji doprowadził do powstania w 2005 roku, Accreditation Services International GmbH, aby móc zarządzać certyfikacją w systemie FSC przez jednostki audytujące, a w 2007 roku utworzono FSC Global Development GmbH w celu promocji znaku towarowego FSC na rynkach z produktami oznaczonymi tym logo.

Obecnie, po ponad ćwierćwieczu certyfikacji, FSC obecne jest w 83 krajach świata certyfikując prawie 199 mln ha lasów certyfikowanych i wydając przy tym 33 tys. certyfikatów w łańcuchu dostaw firmom przerabiającym drewno.

Ryc. 1. Mapa lasów certyfikowanych w systemie FSC, źródło: FSC Facts & Figures December 3, 2018

4. PEFC - kilka istotnych faktów z historii

PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes - Program Zatwierdzenia Systemów Certyfikacji Leśnej) została założona w Paryżu w 1999 roku jako międzynarodowa organizacja zapewniająca niezależną ocenę, zatwierdzanie i uznawanie krajowych systemów certyfikacji lasów. Organizacje pochodzące z jedenastu krajów, skupionych na promocji zrównoważonej gospodarki leśnej zwłaszcza wśród drobnych właścicieli i zarządców lasów uznały, iż w dobie dyskusji o deforestacji lasów, brakowało w latach 90-tych systemu certyfikacji odpowiedniego dla małych gospodarstw (początkowo w Europie a następnie na świecie). Szacuje się bowiem, że około 25% lasów na świecie posiadają rodziny i społeczności lokalne.

Już rok później w 2000 r. uznano pierwsze krajowe systemy certyfikacji leśnej PEFC, umożliwiającym właścicielom i zarządcom lasów w Finlandii, Szwecji, Norwegii, Niemiec i Austrii na certyfikację ich działań gospodarczych, a w 2001 roku PEFC staje się pierwszym globalnym systemem certyfikacji, który wymaga zgodności ze wszystkimi podstawowymi konwencjami Międzynarodowej Organizacji Pracy w zakresie zarządzania lasami, poprzez ustalenie nowych wzorców dla kwestii społecznych.

W roku 2002, opublikowane zostały pierwsze wytyczne dotyczące kontroli pochodzenia produktu PEFC, co zapoczątkowało pojawianie się na rynku produktów certyfikowanych przez PEFC.

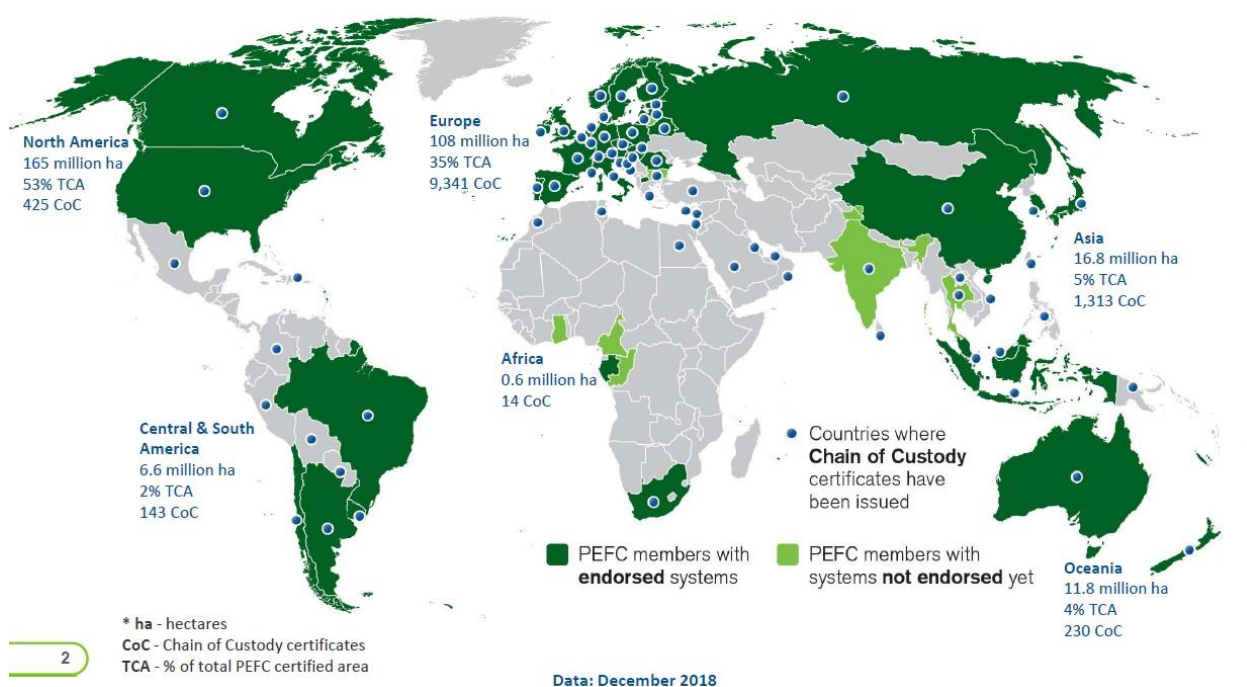
Tak szybki rozwój tego systemu spowodował, że w Polsce w 2003 r. również rozpoczęto prace nad budową krajowych standardów, które pozwoliły na certyfikację polskich lasów od roku 2010.

Od roku 2004, rozpoczęła się ekspansja systemu poza Europą – zostają uznane standardy gospodarki leśnej Australii i Chile, a rok później następuje uznanie kanadyjskiego standardu gospodarki leśnej, co sprawiło, iż łączna powierzchnia lasów objętych certyfikacją PEFC przekroczyła wówczas 100 mln ha.

Pierwszym afrykańskim standardem gospodarki leśnej, który został uznany przez PEFC w roku 2009 staje się standard gaboński, a kilka miesięcy później zostaje uznany standard z Malezji.

Istotnym punktem w rozwoju systemu staje się uczestnictwo Chin w PEFC od 2011 roku. Starania kolejnych krajów w budowanie standardów uznawanych przez PEFC powoduje, iż w kolejnych latach do systemu dołączają Ghana, Węgry, Korea Południowa, Macedonia, Rumunia i Tajlandia.

Względnie stały wzrost powierzchni certyfikowanej spowodował, iż w systemie PEFC certyfikowanych jest obecnie ponad 309 mln hektarów lasów, a w łańcuchu dostaw wydano ponad 13 tys. certyfikatów, co możliwe jest dzięki zatwierdzeniu 49 krajach systemów certyfikacji lasów PEFC w na całym świecie.

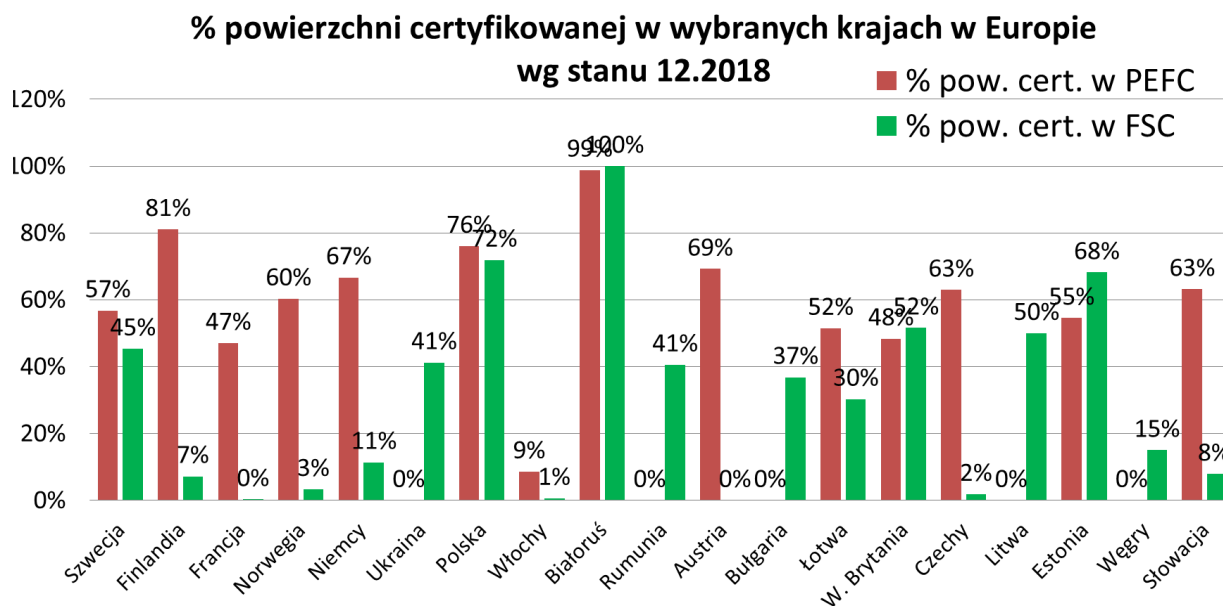

Ryc. 2. Mapa lasów certyfikowanych w systemie PEFC, źródło: PEFC Global Statistics: SFM & CoC Certification, December 2018

5. Certyfikacja lasów w liczbach

Dane statystyczne wskazują, iż 42% lasów świata znajduje się w krajach regionu skupionych w Europejskiej Komisji Gospodarczej (United Nations Economic Commission for Europe – UNECE lub ECE) tj. jednej z komisji regionalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych, która obejmuje ponad 47 milionów kilometrów kwadratowych. Jest to 56 państw z Europy, ale również Ameryki Północnej (Kanada i Stany Zjednoczone), Azji Środkowej (Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan) oraz Azji Zachodniej (Izrael).

Warte podkreślenia jest, iż ponad 80% światowych lasów certyfikowanych znajduje się właśnie w krajach regionu ECE. Najnowsze dane wskazują, że tempo przyrostu lasów certyfikowanych w regionie ECE spowalnia, a większość obszarów leśnych certyfikowanych jest przez przynajmniej jeden z dwóch głównych systemów PEFC lub FSC.

Ryc. 1. Powierzchnia lasów z certyfikatem PEFC i FSC w wybranych krajach Europy, stan na grudzień 2018. Opracowano na podstawie: FAO Global Forest Resources Assessment 2015, PEFC Global Statistics: SFM & CoC Certification 12.2018, FSC Facts & Figures 12.2018.

Głównymi zwolennikami certyfikacji lasów są: przemysł drzewny i organizacje pozarządowe, podczas gdy właściciele lasów mają wątpliwości co do wartości dodanej wynikającej z certyfikacji. Wątpliwości te powstają zwłaszcza w krajach rozwiniętych lub rozwijających się z ugruntowanym ustawodawstwem.

Powierzchnia lasów z certyfikatem to zwykle powierzchnia leśna krajów wysokorozwiniętych lub rozwijających się. Najczęściej w tych krajach prowadzona jest gospodarka leśna oparta na tzw. dobrych praktykach leśnych, które zostały ugruntowane w formie oficjalnych dokumentów jak zasady użytkowania lasu czy zasady urządzania lasu. Uzyskiwanie certyfikatów w takich przypadkach wiąże się zwykle z biurokratycznym obowiązkiem wypełnienia przez leśników zestawu dokumentów.

Oprócz systemów certyfikacji funkcjonują również podregiony ECE, które przyjęły dodatkowo przepisy prawne mające na celu zapobieganie nielegalnemu wprowadzaniu drewna do obrotu: amerykańską ustawę the US Lacey Act z roku 2008 oraz europejskie rozporządzenie w sprawie drewna EUTR z roku 2013, (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej nr 995/2010 z dnia 20 października 2010 r. ustanawiającego obowiązki podmiotów wprowadzających do obrotu drewno i produkty z drewna, Dz. Urz. UE L 295 z 12.11.2010).

6. Mechanizm działania systemu certyfikacji i etykietowania

W teorii systemy certyfikacji lasów oraz firm produkujących lub wykorzystujących wyroby z drewna – to w zasadzie dwie wzajemnie powiązane certyfikacje: certyfikacja lasów i wyrobów zawierających surowce leśne.

Certyfikacja gospodarki leśnej (Forest Management, FM) zapewnia, iż lasy są zarządzane zgodnie z wymaganiami określonymi przez lobby przyrodnicze, społeczne i ekonomiczne. Certyfikacja firm produkujących lub wykorzystujących wyroby z drewna – łańcucha dostaw (Chain of Custody, CoC) pozwala natomiast śledzić drogę, którą przebywa drewno począwszy od lasu po produkt finalnego. Zrównoważona gospodarka leśna, choć istotna dla zachowania funkcji pełnionych przez las, sama w sobie nie tworzy powiązania

między lasem a rynkiem. Aby zapewnić, iż drewno i produkty drzewne pochodzą z właściwie zarządzanych lasów, organizacje certyfikujące promują również certyfikację łańcucha dostaw.

Niestety, pomiędzy certyfikacją lasów i firm przerabiających drewno zauważalna jest nierównowaga. Paradoks polega na tym, iż w Polsce utrzymanie certyfikatu FSC wymaga wyznaczania obszarów wyłączonych z użytkowania: biogrup we wszystkich drzewostanach rębnych oraz obszarów referencyjnych. Na tych obszarach nie można pozyskiwać drewna. Jednocześnie przemysł drzewny oczekuje większych ilości drewna dostępnego na rynku. Zatem z jednej strony przemysł drzewny twierdzi, iż certyfikat daje im przewagę konkurencyjną na rynku, z drugiej strony ten sam certyfikat FSC ogranicza im dostęp do drewna, tego drewna które pozostaje na obszarach biogrup i powierzchni referencyjnych.

7. Ramy prawne certyfikacji w Polsce

Istotnym zagadnieniem jest osadzenie leśnej certyfikacji w ramach prawych. Certyfikacja oznacza bowiem „czynić pewnym, poświadczyć” i jest ściśle określonym postępowaniem w którym strona trzecia (organizacja), przyznaje pisemne zaświadczenie w formie certyfikatu o tym, iż produkt (usługa), proces lub osoba spełnia określone wymagania zgodne z określoną normą lub przepisem prawnym. Certyfikacja jest więc częścią procesu oceny zgodności.

W Polsce prądek prawny certyfikacji określa ustawa z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku gdzie określono, iż pod pojęciem certyfikacji należy rozumieć działanie jednostki oceniającej zgodność, iż należycie zidentyfikowany wyrób, projekt wyrobu lub proces jego wytwarzania są zgodne z wymaganiami, na podstawie których tenże produkt powstał.

Takich wymagań, w świetle tej ustawy, nie ma dla gospodarki leśnej, a tym bardziej dla drewna. Drewno nie jest przecież produktem niebezpiecznym, dla którego wydaje się certyfikaty (bezpieczeństwa).

Zgodnie z przytoczoną ustawą dozwolone jest przeprowadzanie dobrowolnej oceny zgodności na warunkach uzgodnionych przez zainteresowane strony (z ww. ustawy). I taka tylko ocena zgodności może mieć miejsce w Polsce.

8. Certyfikacja lasów w praktyce

Scenariusz działania jest na świecie taki sam lub bardzo podobny. Organizacje pozarządowe rozpoczynają dyskusję i umiejętnie ją moderują w celu zaimplementowania idei certyfikacji pod wzniosłym hasłem ochrony wartości przyrodniczych. Odbiorcy surowca drzewnego oraz kolejni klienci łańcucha dostaw przetwarzanego produktu pochodzenia drzewnego, na początku opornie, po czym coraz aktywniej, popierają ową ideę, nie ważne jak ona wpływa na las, ważne że jest. Przedstawiciele sektora drzewnego nie szczególnie zadają sobie trud wnikania w kształt standardu oceniającego gospodarkę leśną. Standard FSC stosowany w Polsce zatem ogranicza dostęp do drewna dla sektora drzewnego przy jednoczesnym milczącym stosunku przemysłu do certyfikacji FSC.

Trzeba tu zaznaczyć, iż przeważająca większość rozwiązań implementowanych w systemach certyfikacji są pochodną tzw. dobrych praktyk stosowanych w leśnictwie. Owe dobre praktyki powstały w ciągu ostatnich dwustu lat, w procesie kształtowania gospodarki leśnej w Europie. Gospodarki, która obecnie w Polsce pokazuje jak utrzymać na dobrym poziomie parametry ekonomiczne wraz z wielofunkcyjną rolą lasów.

Jednym ze źródeł pozytywnych zmian w leśnictwie była bowiem ustawa o lasach z 1991 roku, wprowadzona jeszcze przed systemami certyfikacji. Istotne były również kolejno ratyfikowane porozumienia międzynarodowe, których Polska była sygnatariuszem oraz Polityka leśna państwa z 1997 roku. Spoiwem tych działań byli leśnicy.

Warto tu przypomnieć, iż proces certyfikacji gospodarki leśnej w Lasach Państwowych sięga 1996 roku, kiedy to pierwszy certyfikat FSC otrzymała Regionalna Dyrekcja LP w Gdańsku. Jednocześnie rok 1996 jest początkiem certyfikacji FSC w ogóle. Uczestniczymy w tym procesie jako jedni z pierwszych.

Uzyskiwane od tego czasu certyfikaty FSC wynikają z pozytywnych ocen, corocznych audytów prowadzonych w oparciu o procedury FSC. Niestety wymagania w systemie FSC dla gospodarki leśnej są zmieniane, wprowadzające coraz wyższe koszty utraconych korzyści i coraz bardziej skomplikowane.

Należy tu wyraźnie podkreślić, iż obecnie funkcjonujący standard gospodarki leśnej dla Polski został zatwierdzony przez centralę FSC w Bonn, dopiero w 2014 roku, po 17 latach certyfikacji naszych lasów. Ponadto, stoimy przed kolejną już rewizją tego standardu, która budzi dużo obaw co do kształtu planowanego do opracowania dokumentu.

Dlatego w obawie przed eskalacją żądań w kwestii wymagań dotyczących gospodarki leśnej przez FSC, Lasy Państwowe przystąpiły do certyfikacji w systemie PEFC, ponieważ oba te systemy pod względem wymagań dotyczących certyfikowania łańcucha dostaw, pochodzenia surowca oraz jego przerobu są zbliżone, przy czym certyfikat PEFC jest mniej uciążliwy ekonomicznie.

Jednocześnie o podobieństwach obu systemów świadczy fakt, iż wiele firm w Polsce i na świecie poddaje certyfikacji swoje wyroby w obu systemach, a certyfikaty dotyczą tego samego produktu.

Od 2009 roku lasy Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe certyfikowane są w największym obecnie systemie certyfikacji lasów tj. PEFC. Intencją przyświecającą przystąpieniu do certyfikacji w systemie PEFC było m.in. uzyskanie potwierdzenia zgodności prowadzenia gospodarki leśnej z zasadami trwałego i zrównoważonego rozwoju. Ponadto, z jednej strony system potwierdza implementację zasad ochrony przyrody, z drugiej strony wychodzi naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorstw drzewnych działających również na rynku globalnym.

Do publicznej wiadomości podaje się informacje, iż owe wysokie standardy organizacji certyfikujących pomagają np. w wypełnianiu obowiązków wynikających np. z obowiązującego prawa. ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) NR 995/2010 z dnia 20 października 2010 r. ustanawia obowiązki podmiotów wprowadzających do obrotu drewno i produkty z drewna (w skrócie EUTR). Celem Rozporządzenia jest zamknięcie w UE rynku na nielegalnie pozyskane drewno i pochodzące z niego produkty. Rozporządzenie zaznacza iż: *„w celu uznania wzorcowych rozwiązań w sektorze leśnictwa, w procedurze oceny ryzyka można wykorzystywać certyfikację lub inne systemy zweryfikowane przez strony trzecie, przewidujące weryfikację zgodności z mającym zastosowanie ustawodawstwem. Z drugiej strony, można to jedynie traktować jako kolejne nawoływanie do przestrzegania prawa.*

Dziś w obliczu dyskusji o zmianach klimatu na świecie, zrównoważonym rozwoju i „rabunkowej gospodarce leśnej”, FSC prowadzi proces rewizji standardu gospodarki leśnej w oparciu o międzynarodowe wskaźniki FSC, według których (lub nieco zmienionych) za kilkanaście miesięcy ma być oceniana gospodarka leśna w Polsce.

FSC wychodzi raczej z założenia, iż rynek drzewny jest rynkiem globalnym, a funkcjonujące na świecie różne modele gospodarek leśnych certyfikowane być powinny według tych samych standardów, nie uwzględniając często odmiennych w różnych krajach sposobów użytkowania i ochrony lasów. PEFC natomiast w dużym stopniu uwzględniania

uwarunkowania lokalnej gospodarki leśnej, gdzie konkretyzacja standardu odbywa się na poziomie lokalnym. Obecnie system PEFC nie wprowadza w swoich standardach ograniczeń w prowadzeniu gospodarki leśnej w Polsce.

FSC natomiast kreuje własne oczekiwania wobec leśnictwa, jak w poniższych kilku wybranych przykładach.

Zagadnienie nr 1.

W zakresie stosowania środków chemicznych FSC uważa, iż dopuszczona własną polityką pestycydową lista substancji aktywnych do produkcji środków ochrony roślin jest wystarczająca dla ochrony lasu.

Niestety nie jest. Pozostawiona do stosowania przez FSC gama środków ochrony roślin nie jest wystarczająco skuteczna, a czasem w przeszłości była nawet niezgodna z europejskim i polskim prawem. Przykładem sprzed kilku lat są dwa środki chemiczne o zbliżonym zakresie stosowania: Dimilin 480 EC zakazany przez FSC, dozwolony natomiast przez prawo krajowe i przepisy UE oraz Rimon 100 EC zakazany przez UE, a dozwolony w przeszłości przez FSC.

Rimon 100 EC, obecnie zabroniony do stosowania ze względu na swoją substancję aktywną, posiada gorsze właściwości toksykologiczne niż oparty na innej substancji aktywnej Dimilin 480 EC.

Wyraźnie podkreślić należy, iż w ciągu ostatnich dziesięciu lat Komisja Europejska przeprowadziła selekcję i drastycznie zmniejszyła liczbę substancji aktywnych, które mogą być stosowane w leśnictwie. Wprowadzanie dodatkowych obostrzeń jest zatem nieuzasadnione przy obecnym poziomie prawodawstwa. Trzeba też zaznaczyć, że osobnym zagadnieniem jest kwestia wąskiej gamy środków ochrony roślin przewidzianych do stosowania w leśnictwie w oparciu o restrykcyjne przepisy prawa.

Podnoszone przez lata argumenty dotyczące tego zagadnienia doprowadziły do rozpoczęcia rewizji polityki pestycydowej FSC, która w maju 2019 została zakończona. Obecnie trwa analiza jej zapisów.

Zagadnienie nr 2.

W zakresie powierzchni wyłączonych z użytkowania, FSC w swoich nowych ogólnych wskaźnikach międzynarodowych FSC-STD-60-004 V2-0 postuluje (fragment z ww. dokumentu):

6.5 *Organizacja** identyfikuje i chroni powierzchnie referencyjne *ekosystemów** rodzimych lub *przywraca** je do bardziej *naturalnych warunków**. Jeśli *powierzchnie referencyjne** nie istnieją lub nie są wystarczające, *Organizacja** *przywróci** część *Jednostki Gospodarowania** do bardziej *naturalnych warunków**. Rozmiar obszarów i środki podjęte w celu ich *ochrony** lub *przywrócenia**, również na *plantacjach**, będą proporcjonalne do stanu ochrony i wartości ekosystemów na poziomie *krajobrazu** oraz *skali, intensywności i ryzyka** prowadzonych działań gospodarczych. (C6.4 i 10.5 P&C V4 oraz Wniosek 2014:7)

INSTRUKCJA DLA OPRACOWUJĄCYCH STANDARD: Opracowujący Standard *muszą** określić metody identyfikacji *powierzchni referencyjnych**.

Powierzchnie referencyjne* spełniają wiele funkcji, w tym:

Reprezentują *wartości przyrodnicze** istniejące w rodzimych *ekosystemach** i służą zatem jako punkt odniesienia dla *wartości przyrodniczych** i *usług ekosystemowych** w ramach *Jednostki Gospodarowania**. Aby użyć *powierzchni referencyjnych** jako odniesienia dla wszystkich

tych ekosystemów*, które potencjalnie mogą być obecne w obrębie *Jednostki Gospodarowania**, dla celów 6.1.1, może być konieczna identyfikacja *powierzchni referencyjnych** poza *Jednostką Gospodarowania**. Tak może być w przypadku, gdy mamy do czynienia z *Jednostkami Gospodarowania** obejmującymi głównie plantacje.

Prowadzenie gospodarki leśnej*, w tym o odnowień, w *Jednostce Gospodarowania** w celu utrzymania lub poprawy *wartości przyrodniczych**.

Tworzenie części *sieci obszarów chronionych** w ramach *Jednostki Gospodarowania**. W celu ochrony i zachowania *wartości przyrodniczych** może być konieczne wyznaczenie i *przywrócenie** *powierzchni referencyjnych** w *Jednostce Gospodarowania**. *Obszary ochronne**, *strefy ochronne**, *powierzchnie referencyjne**, *obszary o szczególnej wartości ochronnej**, mogą nakładać się przestrzennie gdy spełniają te same kryteria tworzenia *Sieci Obszarów Chronionych**. Patrz załącznik D.

Proszę odnieść się do załącznika D w celu uzyskania dodatkowych informacji o tym, w jaki sposób *sieci obszarów chronionych** *muszą** być zdefiniowane.

Sieć obszarów chronionych* *musi** być wystarczająco duża, aby umożliwić zachodzenie procesów naturalnych bez jakiegokolwiek bezpośredniej ingerencji człowieka. Tam, gdzie występują *Nienaruszone Krajobrazy Leśne**, powinny się one przyczyniać do *Sieci obszarów chronionych**.

Od 2011 r. Komitet ds. Polityk i Standardów FSC, w imieniu Zarządu Dyrektorów FSC, konsekwentnie zastosował minimalny próg 10% *Jednostki Gospodarowania** do wszystkich Krajowych Standardów FSC w ramach procesu ich zatwierdzania. Ten próg zapisany jest w wytycznych: *Standardy Gospodarki Leśnej FSC: struktura, zawartość i sugerowane wskaźniki FSC-GUI- 60-004 VI-0 w Kryterium** 6.2. Dokument ten jest kluczowym punktem odniesienia dla Grup Opracowujących Standardy odkąd został zatwierdzony w roku 2011.

Zagadnienie nr 3.

W zakresie ilości martwego drewna w lesie, w trakcie prac grupy opracowującej nowy standard gospodarki leśnej dla Polski, nie mogąc uzgodnić treści wskaźnika postanowiono, że do konsultacji publicznych zostały przedstawione dwa warianty wskaźnika regulującego to zagadnienie.

Martwe drewno ciągle jest więc żywym tematem, bo według wariantu nr II nowego wskaźnika 6.3.11 z projektu nr 1 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, (data publikacji do konsultacji publicznych: 03.01.2019 r.): „Zarządzający lasami (...) pozostawia drewno martwe rozkładające się w lesie zróżnicowane pod względem formy i gatunku (...). Ilość martwego drewna i zróżnicowanie jego form są monitorowane (...). Gdy średnia ilość martwego drewna w Organizacji jest mniejsza niż 10 m³/ha powierzchni leśnej, lub gdy w Organizacji jest <5% drzewostanów z koncentracją martwego drewna większą niż 40 m³/ha powierzchni leśnej, lub gdy z badań lub monitoringu gatunków ksylobiontycznych wynika, że w świetle ich potrzeb lokalnych ilość lub jakość zasobów martwego drewna jest z innych powodów niewystarczająca – Organizacja ma i skutecznie wdraża plan poprawy zasobów martwego drewna wykorzystujący możliwości stwarzane przez naturalne wydzielanie się drzew i przez lokalne zaburzenia; zakładający naprawę sytuacji w perspektywie nie dłuższej niż 30 lat”.

Mając na uwadze powyższe, niezbędny jest zatem kolejny „plan poprawy” w polskim leśnictwie.

9. Drewno - druga płaszczyzna certyfikacji

Głównymi zwolennikami certyfikacji lasów jest przemysł drzewny i organizacje pozarządowe.

Taki stan rzeczy powoduje, iż rynkowe zapędy organizacji certyfikujących uwidaczniają się w kreowaniu w świadomości często kompletnie „nieświadomych” konsumentów iż, „atrakcyjne etykiety” systemów certyfikacyjnych pomagają w przestrzeganiu prawa i potwierdzają jakość prowadzenia gospodarki leśnej w oparciu o najwyższe standardy.

Tak kreowane jest rynkowe zapotrzebowanie na barwne etykiety. Jak argumentują przedstawiciele przemysłu drzewnego, certyfikacja stała się narzędziem marketingowym, czysto biznesowym, która ma dostarczać korzyści biznesowych poprzez zagwarantowanie (przynajmniej w teorii) odpowiedzialnego podejścia do leśnictwa.

Szczególnie organizacje certyfikujące, coraz częściej wskazują w swoich raportach, analizach, broszurach, na wzrastający popyt na produkty pochodzenia leśnego z ich etykietą. Podkreślają, że coraz więcej osób interesuje się, skąd pochodzą produkty drzewne, jak są tworzone, oraz jak ten cały złożony łańcuch zależności wpływa na las, ludzi, zmiany klimatu itp. Nie znane są jednak źródła tych opinii, jak również nie znane są opublikowane badania z zakresu rozpoznawania etykiet certyfikacji przez społeczeństwo.

Wprowadzanie certyfikacji oznaczać ma bowiem, iż ekologiczne logo odgrywać powinno coraz większą rolę w podejmowaniu decyzji przez konsumentów i przedsiębiorców o zakupie produktu z etykietą.

Tak więc, należy wszystkich przekonać tzn. właścicieli i zarządców lasu, przedsiębiorców z branży papierniczo-drzewnej, handlowców, ostatecznie samych konsumentów, iż najważniejsze jest wykazanie, iż działasz w sposób odpowiedzialny ekologicznie, społecznie i gospodarczo, wybierając produkty certyfikowane.

I tu powstaje pytanie o ową wartość dodaną certyfikacji na każdym ogniwie łańcucha dostaw. W leśnictwie nie jest ona odczuwalna finansowo *in plus*, powoduje z reguły biurokrację, a jeśli owa certyfikacja jest podwójna to powoduje biurokrację podwójną.

W przemyśle drzewnym, też trudno oszacować ową wartość dodaną, ciągle bowiem brakuje wiarygodnych danych o udziale certyfikowanych produktów na rynku w ujęciu globalnym, regionalnym, nie mówić już o lokalnym, ich wartości rynkowej względem produktów niecertyfikowanych.

Jedno jest pewne, certyfikacja w obecnej postaci generuje zatrudnienie i jest z całą pewnością świetnym biurokratycznym narzędziem budującym procedury, polityki, wytyczne.

Czy zatem dowodem na prowadzenie zrównoważonego leśnictwa, za które odpowiedzialne są rządy państw, które kreują właściwe polityki leśne, w oczach zwykłych ludzi mają być etykiety (logo) prywatnych, międzynarodowych organizacji?

10. Horyzontalne spojrzenie na leśnictwo na świecie i w Polsce

Około 40% światowych zasobów leśnych znajduje się w Europie i Ameryce Północnej. Wbrew temu, co przedstawia się do publicznej wiadomości, lasy na tych dwóch kontynentach są w dobrej kondycji zdrowotnej, a ich zasobność i powierzchnia zwiększają się. Jest to wynik właściwej, ugruntowanej prawnie polityki leśnej państw na tych kontynentach. Nie wiedzieć czemu, chyba tylko pod wpływem mody, doprowadzono do sytuacji, że to europejskie i północnoamerykańskie lasy stanowią o znaczeniu dwóch najbardziej rozpowszechnionych systemów certyfikacji gospodarki leśnej. Przyjmując natomiast za punkt wyjścia w dyskusji o certyfikacji lasów, jej pierwotne cele, czyli ochronę lasów, utrzymanie różnorodności biologicznej, produktywności i zdolność do regeneracji, ciągłości użytkowania itd. – można

dojść do wniosku, iż PEFC i FSC nie mają czego chronić w Europie i Ameryce Północnej, skoro ten obowiązek jasno wynika z przyjętych regulacji prawnych.

Przypomnijmy, że pierwsze zasady gospodarowania lasem sformułowane zostały na długo przed powstaniem organizacji certyfikujących, bo już w okresie rewolucji przemysłowej. Mowa tutaj o teorii renty leśnej i gruntowej, których założenia funkcjonują w Polsce po dziś dzień w obowiązującej ustawie o lasach (art. 8 mówiący o powszechnej ochronie lasów, trwałości ich utrzymania, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji oraz powiększania zasobów leśnych).

Trzeba mieć bowiem na uwadze, iż gospodarka leśna w naszym kraju opiera się na dobrych i wypracowanych w przeszłości metodach (dobrych praktykach). Jednocześnie leśnictwo w Polsce jest otwarte na innowacje uwzględniające wszechstronną wiedzę przyrodniczo-leśną, respektującą jednak uwarunkowania ekonomiczne i społeczne. Polityka Leśna Państwa w swoich celach i zadaniach wskazuje, że sposoby zagospodarowania lasów i kształtowania produkcji leśnej, uwzględniać mają (i uwzględniają) specyfikę warunków przyrodniczych, gospodarczych i społecznych. W oparciu o te pryncypia budowane są przecież wieloletnie plany gospodarowania w leśnictwie.

Ostatecznie można stwierdzić, iż zgodnie z ustawą o lasach ma miejsce zrównoważone wykorzystanie wszystkich funkcji lasu. Produkcja drewna jest jednym z celów gospodarki leśnej, a powszechna ochrona lasów równoważy cele ekonomiczne.

Wnioski końcowe

Wydaje się oczywistym ze referat powinien kończyć się podsumowaniem w postaci jednego zdania, które odpowiada na pytanie zadane w temacie. Z uwagi natomiast na szeroki zakres zagadnień jakie porusza certyfikacja oraz wielu grup interesów w nią zaangażowanych, udzielenie takiej odpowiedzi jest niemożliwe.

Czemu zatem służy certyfikacja gospodarki leśnej? Z całą pewnością jest uzasadnieniem istnienia organizacji, które proces certyfikacji lasu i produktów z drewna etykietuje swoim logiem.

Czemu mogłaby służyć certyfikacja gospodarki leśnej? Mogłaby służyć dla wielu grup społecznych jako platforma do szerokiej dyskusji o leśnictwie, które korzystają z lasów i dóbr pochodzenia leśnego. Ten widziany kiedyś w certyfikacji potencjał, wydaje się być niewykorzystany i zdeprecjonowany do roli narzędzia marketingowego w postaci logo. Powstaje tu pytanie jak ten potencjał odbudować, aby zgodnie z definicją trwale zrównoważonej gospodarki leśnej z art. 6 ust. 1 pkt 1a ustawy o lasach, działalność ludzka zmierzała „... do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwale zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów”.

Literatura:

1. Ustawa o lasach z 1991 roku ze zmianami
2. Polityka Leśna Państwa z 1997 roku
3. Ustawa z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku
4. K. Rykowski – O leśnictwie trwałym i zrównoważonym, CILP, Warszawa 2006

5. J. Adamczyk, T. Nitkiewicz – Programowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw, PWE , Warszawa 2007
6. OGÓLNE WSKAŹNIKI MIĘDZYNARODOWE FSC-STD-60-004 V2-0
7. Projekt nr 1 Krajowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC dla Polski, Projekt 1-0, Data publikacji do konsultacji publicznych: 03.01.2019r.
8. Global Forest Resources Assessment 2015
9. FSC Facts & Figures December 3, 2018
10. PEFC Global Statistics: SFM & CoC Certification, December 2018
11. <https://www.fsc.org/>
12. <https://www.pefc.org/>

Mgr inż. Damian Zieliński
Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
ul. Grójecka 127 02-124 Warszawa

Referat z sesji naukowej pt.: "Wielofunkcyjna gospodarka leśna wobec oczekiwań przemysłu drzewnego i ochrony przyrody" z okazji 119 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Leśnego w Darłównu, 12-14.09.2019.